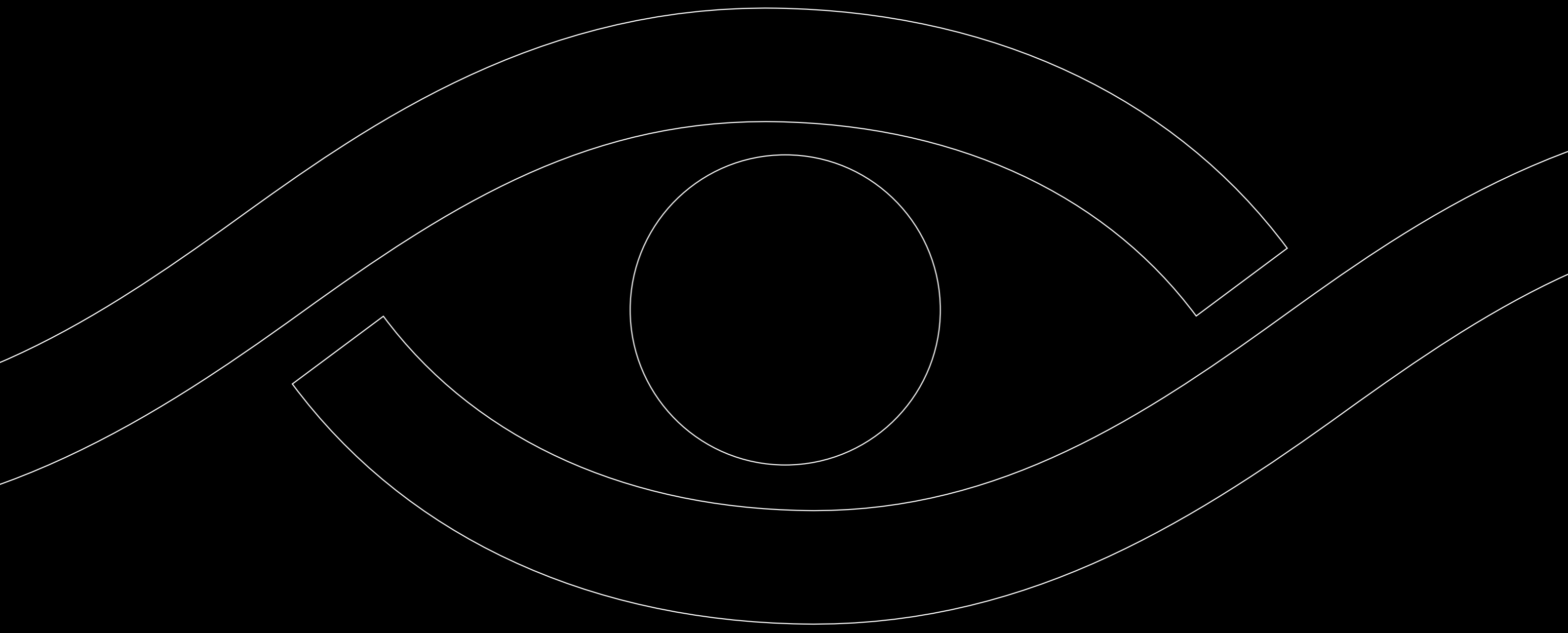

CENTRUM FÖR RÄTTVISA

Försvaret av individens fri- och rättigheter sedan 2002 / Rapport 2025

NY RAPPORT GRANSKAR:

LAGARNA SOM STÄNGER DÖRREN TILL RÄTTVISAN

494 SVENSKA LAGAR KAN VARA OLAGLIGA – NU MÅSTE DE BORT

CENTRUM FÖR RÄTTVISA

www.centrumforrattvisa.se / info@centrumforrattvisa.se

Bankgiro 900-1538 / Plusgiro 900153-8 / Swish 123 900 15 38

Centrum för rättvisa står upp för individens rätt genom att driva viktiga principfall om fri- och rättigheter i domstol, utbilda juriststudenter samt delta i debatten om rättighetsfrågor. Vi agerar oberoende av intresseorganisationer och politiska partier och tar inte betalt av de människor som vi hjälper.

Foto: Centrum för rättvisa, Pernilla Rutberg/Regeringskansliet,

Linda Broström, Erich Stering/DN, Jonas Ekströmer/TT.

Grafisk formgivning: Anna Fridh Design AB

Tryckeri: Taberg Media Group, 2025

© Centrum för rättvisa 2025

www.centrumforrattvisa.se

info@centrumforrattvisa.se

RAPPORT

Lagarna som stänger dörren till rättvisan

Innehåll

FÖRORD

494 lagar kan vara olagliga – nu måste de tas bort..... 5

BAKGRUND

Rätten till domstolsprövning: en svensk akilleshäla..... 8

BAKSLAG

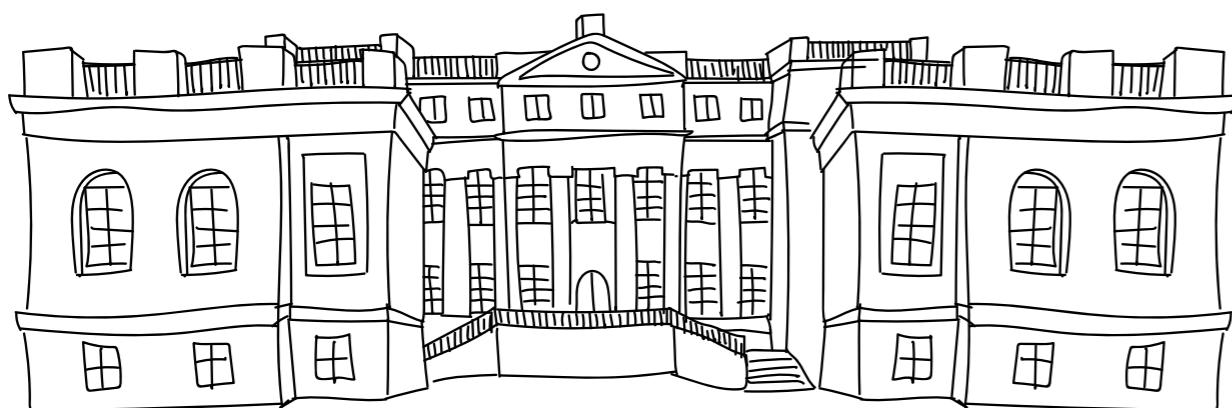
Nya grundlagsutredningen: en björntjänst för rättvisan 16

GRANSKNING

Lagarna som stänger dörren till rättvisan..... 20

AVSLUTNING

Dags att städa upp i lagboken 34

FÖRORD

494 lagar kan vara olagliga – nu måste de tas bort

RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING är central i en demokratisk rättsstat. Utan en rätt till domstolsprövning står medborgarna försvarslösa inför myndigheternas maktutövning. Rättssäkerheten urholkas, och myndigheternas ord blir lag.

Drygt 70 år har gått sedan Sverige skrev under Europakonventionen och åtog sig att skydda medborgarnas grundläggande rätt till domstolsprövning. Under lika lång tid har statliga utredningar och regeringar från vänster till höger insisterat på att Sverige gjort tillräckligt för att skydda den rätten. Så sent som i januari 2025 konstaterade en ny grundlagsutredning att det inte finns några generella problem med rätten till domstolsprövning i Sverige.

Men det stämde inte då – och det stämmer inte heller nu.

I SJÄLVA VERKET är rätten till domstolsprövning en av de rättigheter som Sverige historiskt sett har haft svårast att leva upp till – och som Sverige oftast fällt för i Europadomstolen. Rätten till domstolsprövning fungerar inte som den ska i Sverige. Och det beror i stor utsträckning på två samverkande faktorer.

För det första har Sverige konsekvent vägrat skydda rätten till domstolsprövning på ett tydligt och effektivt sätt i grundlagen. Till och med när en statlig utredning nu för första gången föreslår att rätten till domstolsprövning ska komma till uttryck i grundlagen, sker det med stora reservationer. Skyddet ska bara vara symboliskt, och inte få någon praktisk betydelse för medborgarna.

För det andra kryllar den svenska lagstiftningen fortfarande av så kallade överklagandeförbud: regler som innebär att vissa myndighetsbeslut inte får granskas av domstolarna. Redan år 2005 kunde regeringen konstatera att det fanns ett antal överklagandeförbud i svenska lagar som var "problematiske" och kunde stå i strid med Europakonventionen. Men ingenting gjordes åt dessa lagar. Det ansågs vara för svårt att inventera och hantera dem alla.

Det innebär att många potentiellt olagliga lagar – som strider mot grundläggande rättigheter och stänger vanligt folk ute från rättvisan – fortfarande gäller i Sverige.

I DEN HÄR rapporten har vi försökt göra det som regeringen inte gjorde – men som den borde ha gjort. Att söka igenom den svenska författningssamlingen och identifiera de lagar som kan stå i strid med rätten till domstolsprövning, och som bör granskas och tas bort en gång för alla.

Sammanlagt hittar vi 494 författningar med tveksamma överklagandeförbud, som var och en kan drabba långt fler rättssökande svenskar: från egenföretagare till jägare, forskare, tvångsomhändertagna barn och gravida kvinnor.

Här är hela listan. ■

FREDRIK BÄÄRNHJELM THORSLUND

Rapportförfattare och jurist på Centrum för rättvisa

LEONARD GARG

Granskningsansvarig och jurist på Centrum för rättvisa

ALEXANDRA LOYD

Biträdande chef på Centrum för rättvisa

FREDRIK BERGMAN EVANS

Chef för Centrum för rättvisa

Östbergaborna demonstrerar för sin ombildningsrätt utanför Stadshuset i Stockholm den 16 december 2002. Foto: Erich Stering/DN

Foto: Jonas Ekströmer/TT

”Personligen vägrar jag ge upp. Jag kommer att fortsätta slåss för Östbergabornas rätt till eget boende, gemenskap och glädje.”

Penka Kashmerova, boende i Östberga, till Dagens Nyheter i maj 2003

Boende i Östberga mot Boverket

VÅREN 2002 HADE 1 171 hyresgäster i Östberga gått ihop för att initiera en ombildning av sina hyresrätter till bostadsrätter. Ombildningsrörelsen hade fram till dess varit ett utpräglat innerstadsfenomen, men sågs nu som ett sätt för Östbergaborna att förbättra levnadsvillkoren och bryta segregationen i området.

Men i maj 2003 sade Boverket nej till projektet. Enligt den så kallade stopplagen kunde Boverket – efter prövning av

länsstyrelsen – besluta att hindra ombildningar som ansågs inverka negativt på det allmännyttiga hyresbeståndet. Och enligt lagen fick Boverkets beslut inte överklagas till domstol.

MED HJÄLP AV Centrum för rättvisa begärde Östbergaborna rättsprövning av beslutet, och argumenterade för att överklagandeförbudet i lagen stred mot Europakonventionen.

Fallet gick till högsta instans, och sedan Regeringsrätten med hänvisning till Europakonventionen slagit fast att Boverkets beslut måste kunna överprövas i domstol (RÅ 2004:99) rev Kammarrätten i Jönköping till slut upp Boverkets beslut.

ÖSTBERGABORNA FICK RÄTT att ombilda sina hyresrätter, och 2007 gick de första ombildningarna i mål.

Efter prejudikatdomen infördes ett för-

tydligande i förvaltningslagen som innebar att beslut alltid ska kunna överklagas till domstol om det krävs enligt Europakonventionen. Enligt regeringen var det något som klart borde framgå av lagen, bland annat med hänsyn till alla de överklagandeförbud som fanns utspridda i svensk lag (prop. 2005/06:56 s. 9 ff.).

Men när lagen reformerades på nytt år 2017 togs förtydligandet bort. ■

BAKGRUND

Rätten till domstolsprövning: en svensk akilleshäls

Rätten till domstolsprövning är en central del av rättssäkerhetsprincipen – som i sin tur utgör en grundbult i en modern, västerländsk demokrati. Utan tillgång till domstolar blir myndigheternas ord lag.

Men i Sverige har det funnits en märklig motvilja mot att fullt ut införa rätten till domstolsprövning i rättssystemet. Rätten till domstolsprövning har blivit en svensk akilleshäls.

UNDER FÖRSOMMAREN 2019 börjar skogsägarparet Karin och Pär Brodin att notera märkliga barksador på några av sina granar. Det visar sig snart vara gnagskador från den fruktade granbarkborren: en skadeinsekt som angriper granar och som kan få stora skogsbestånd att vissna och dö inom loppet av några veckor om den får härja fritt.

Grannarna i den lilla sömländska bygden ingriper snabbt för att rädda sina skogar från angreppet. Men när Karin och Pär vänder sig till Skogsstyrelsen och ber om klartecken för att ingripa och rädda sin skog får de oväntat nej. Myndigheten hänvisar till att den har fattat beslut om att klassificera deras skog som "nyckelbiotop" – ett beslut som senare ska visa sig vara olagligt.

Men det spelar ingen roll. För när Karin och Pär försöker gå till domstol för att få beslutet upphävt blir de ändå avvisade. Beslutet får inte överklagas.

UNGEFÄR SAMTIDIGT FÅR Kent Östergård hem ett chockartat besked på posten. Han har arbetat som certifierad energiexpert i över tio år, med tunga uppdrag för både staten och stora företag. Men när han nu har ansökt om förnyad certifiering hos det statliga företaget RISE har han plötsligt fått avslag.

SÅ FUNGERAR RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING

→ Enligt Europadomstolens praxis har var och en rätt till en domstolsprövning om det föreligger en reell och seriös tvist om en rättighet eller skyldighet enligt nationell rätt som är av civil karaktär. (Se "Klimattalan" NJA 2025 s. 88 samt SOU 2025:2 s. 55 ff.)

Med "**rättighet eller skyldighet enligt nationell rätt**" menas inte bara grundläggande fri- och rättigheter, utan alla anspråk som på åtminstone rimliga grunder kan hävdas ha sin grund i den nationella rätten. Utanför begreppet faller däremot anspråk på exempelvis bidrag eller förmåner som beviljas efter rent skönmässiga överväganden från statens sida.

Med rättigheter och skyldigheter av "**civil karaktär**" menas inte bara civilrättsliga anspråk, utan även många anspråk som i Sverige räknas som offentligrättsliga. En rättighet eller skyldighet anses som utgångspunkt vara av civil karaktär, om det inte finns klart stöd för motsatsen (se bl.a. HFD 2019 ref. 10). Utanför begreppet faller dock vissa typer av anspråk, bland annat anspråk som rör skatter och avgifter, migrationsrätt, vissa politiska rättigheter och offentliga anställningar.

En tvist om en rättighet anses också som utgångspunkt vara "**reell och seriös**", om det inte finns klara indikationer på att så inte är fallet (NJA 2013 s. 813). Tvisten kan till exempel handla om huruvida den enskilde har en viss rättighet, om rättighetens omfattning, eller hur den får utövas. ■

Beskedet innebär i praktiken ett yrkesförbud. Men precis som för Karin och Pär finns det inte mycket han kan göra åt saken. Tre år senare ska Kammarrätten i Jönköping slå fast att beslutet inte får överklagas. Kent Östergård får ingen prövning.

FÖR DEN SOM inte är insatt kan situationerna framstå som svårbegripliga. Men de är verkliga. Precis som fallet med taxiföretagaren Anders Andersson som inte fick överklaga ett felaktigt återkravsbeslut från Arbetsförmedlingen. Eller visseblåsarna som avslöjade Macchiarini-affären och som inte fick försvara sig mot fabricerade anklagelser om forskningsfusks. Eller 20-åriga Matilda som inte fick försvara sig mot kommunen när den beslutade att hon inte skulle få umgås med sina syskon.

De är bara några av åtskilliga exempel på någonting som kommit att bli en akilleshäls i det svenska rättssystemet: rätten till domstolsprövning.

För att förstå hur det har kunnat bli så måste vi backa bandet.

RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING är en central del av rättssäkerhetsprincipen – som i sin tur utgör en grundbult i en modern, västerländsk demokrati. Utan tillgång till domstolar, som kan granska myndigheternas beslutsfattande, ökar risken väsentligt för att enskilda utsätts för godtycklig eller felaktig maktutövning.

I Europakonventionen skyddas rätten till domstolsprövning i artikel 6.1. Enligt bestämmelsen har var och en rätt att få tvister om sina civila rättigheter eller skyldigheter prövade av en domstol som upprättats i enlighet med lag. Motsatsen till detta kallas ibland "förnekande av rättvisa" (från franskans *déni de justice*) och är förbjudet enligt Europakonventionen.

DEN SVENSKA GRUNDLAGEN har däremot aldrig innefattat ett generellt och uttryckligt skydd för rätten till domstolsprövning. I 2 kap. 11 § regeringsformen finns sedan 2011 en regel som innebär att rättegångar ska genomföras "rättvist och inom skälig tid" och att förhandlingar i domstolarna ska vara offentliga. I 2 kap. 9 § finns också en regel som innebär att den som frihetsberövats på grund av brottsmisstankar ska ha rätt till en domstolsprövning. Någon allmän regel om en rätt till domstolsprövning finns däremot inte.

Frågan om att införa en rätt till domstolsprövning i svensk grundlag har övervägts och avfärdats flera gånger, med olika motiveringar. När Sverige skrev under Europa-

konventionen på 1950-talet antog regeringen felaktigt att rätten till domstolsprövning enligt Europakonventionen inte gällde för tvister mellan enskilda och myndigheter, och att Sverige därför uppfyllde konventionens krav utan behov av några lagändringar (prop. 1951:165 s. 11 f.).

När frågan övervägdes på nytt på 1970-talet konstaterades i stället att en grundlagsregel om rätt till domstolsprövning av myndighetsbeslut inte skulle vara förenlig med "gällande svensk rätt", och att en sådan rättighet dessutom skulle bli för komplicerad att införa (SOU 1975:75 s. 160 f.).

UNDER DE FÖLJANDE årtiondena fälldes Sverige flera gånger av Europadomstolen för bristande tillgång till domstolsprövning av myndighetsbeslut, och en rad justeringar av svensk lagstiftning genomfördes. Någon grundlagsändring kom däremot inte till stånd. I en proposition från 1995 konstaterade regeringen att det "inte någonsin [skulle vara] möjligt att definitivt ta ställning till om vår lagstiftning helt och hållet uppfyller konventionens krav på rätt till domstolsprövning" (prop. 1995/96:133 s. 11 f.).

När frågan aktualiserades på nytt i slutet av 2000-talet konstaterade en statlig utredning i stället att det "generellt sett [kan] anses att den svenska processordningen garanterar den rätt till domstolsprövning" som anges i Europakonventionen – och avstod återigen från att föreslå att en sådan rättighet skulle införas i den svenska grundlagen (SOU 2008:125 s. 425).

ÅRET DÄRPÅ FÄLLDES Sverige på nytt i Europadomstolen för brister i rätten att överklaga myndighetsbeslut, i avgörandet Mendel mot Sverige.

I fallet hade en arbetssökande kvinna hindrats från att överklaga och försvara sig mot Arbetsförmedlingens beslut att stänga av henne från ett arbetsmarknadsprogram efter anklagelser om misskötsel – vilket i sin tur ledde till att hon förlorade sin inkomst. Anledningen var ett överklagandeförbud i förordningen om arbetsmarknadspolitiska program (SFS 2000:634) som innebar att dylika beslut inte fick prövas i domstol. Förbudet visade sig stå i strid med artikel 6.1 i Europakonventionen.

De lagreformer som skett under 80- och 90-talet hade alltså inte räckt till för att säkerställa att Sverige levde upp till Europakonventionens minimikrav i fråga om rätten till domstolsprövning. Och det var kanske inte helt förvånande. Problemet med olagliga överklagandeförbud i svensk lag var välkänt vid det laget.

Ulla och Hans Andersson mot Skatteverket

UNDER HÖSTEN 2024 kunde *Uppdrag granskning* avslöja hur Ulla och Hans Anderssons dotter Therese under flera år hade hållits gömd och isolerad på hemlig ort av sin förvaltare. Det hela hade möjliggjorts av att Skatteverket, på förvaltarens begäran, hade beslutat om skyddad folkbokföring för Therese i syfte att avskärma henne från föräldrarna – trots att det saknades skäl för ett sådant beslut.

Senare skulle det också avslöjas att förvaltaren, som haft i uppdrag att sköta om Thereses ekonomi, grovt misskött uppdraget med konsekvensen att Therese har ådragits skulder och fått utmätning hos Kronofogden.

MED HJÄLP AV Centrum för rättvisa tog föräldrarna strid för sin dotter och överklagade Skatteverkets beslut till Förvaltningsrätten i Karlstad. I förvaltningsrätten gjorde de gällande att beslutet, som splittrat deras familj, stod i strid med deras rätt till respekt för familjelivet enligt Europakonventionen. De krävde att beslutet skulle prövas i domstol.

– Myndigheterna har möjliggjort att en förvaltare helt utan skäl kunnat isolera och gömma Therese från hennes familj. Rättsövergreppet har pågått i årtal utan att Skatteverket, domstolarna eller Överförmyndarnämnden agerat – trots att Ulla och Hans förtvivat kämpat för sin dotter. Nu måste fallet prövas rättsligt och ansvariga makthavare måste stå till svars. Så här ska det inte kunna gå till i Sverige, sa Lisa Greene, jurist på Centrum för rättvisa och ombud för Thereses föräldrar tillsammans med juristen Helena Myrin.

MEN I AUGUSTI 2025 beslutade förvaltningsrätten att avvisa föräldrarnas överklagande. Enligt förvaltningsrätten hade Ulla och Hans Andersson ingen rätt till en domstolsprövning. Domstolen hänvisade till att det fanns ett överklagandeförbud i folkbokföringslagen som hindrade en prövning av beslutet. Att beslutet hade splittrat familjen och riskerade att strida mot deras grundläggande fri- och rättigheter fäste domstolen ingen vikt vid.

Förvaltningsrättens beslut har överklagats till högre instans.

REDAN 2005 HADE regeringen uppmärksammat att svensk lagstiftning innehöll "ett antal överklagandeförbud som skulle kunna innebära problem med hänsyn till Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen" (prop. 2005/06:56 s. 11). En utredning hade strax dessförinnan rekommenderat att sådana överklagandeförbud skulle inventeras och tas bort (Ds 2005:9 s. 37).

Men regeringen valde ändå inte att fullfölja rekommendationen och ta bort förbuden. Enligt regeringen skulle det vara för svårt – om inte omöjligt – att bli färdig med en sådan översyn. De olagliga överklagandeförbuden fick stå kvar. I stället lades ansvaret på domstolarna att identifiera och stoppa de olagliga överklagandeförbuden när de väl dök upp i enskilda fall.

Det fanns tre stora problem med den lösningen.

FÖR DET FÖRSTA förutsätter domstolarnas möjlighet till kontroll att enskilda ändå försöker överklaga, trots att myndigheten

säger att det inte är tillåtet. Först då kan domstolen pröva om överklagandeförbudet har stöd i lagen.

Men eftersom de flesta litar på beskedet från en expertmyndighet, blir många överklagandeförbud aldrig rättsligt prövade överhuvudtaget.

FÖR DET ANDRA skulle det visa sig vara mycket svårt för domstolarna att avgöra vilka överklagandeförbud som är lagliga och inte.

Eftersom rätten till domstolsprövning aldrig har införlivats i svensk grundlag kan domstolarna inte pröva överklagandeförbuden utifrån svensk rätt. I stället behöver domstolarna pröva överklagandeförbuden direkt utifrån Europakonventionen och Europadomstolens praxis: en praxis som blivit ökänt svårnavigerad över tid. I en proposition från 2017 anmärkte till exempel Lagrådet att Europadomstolen inte verkar "ha ambitionen att utarbeta en praxis som står sig över tiden" när det gäller rättighetsskyddet (se prop. 2017/18:7 s. 88 f.).

Även experter inom området har beskrivit rättsläget som en "normativ djungel" (se Warnling Conradsson i Juridisk Publikation 1/2010 s. 85 och 1/2011 s. 119).

Domstolarna lämnades med andra ord utan särskilt mycket hjälp från lagstiftarens sida.

FÖR DET TREDJE är domstolarnas kontroll betydligt svagare än lagstiftarens. I Sverige kan domstolar inte ogiltigförklara lagar. Om ett överklagandeförbud underkänns i ett enskilt fall fortsätter lagen därför att gälla, ofta utan att andra domstolar eller myndigheter ens uppmärksammar domen.

Effekten blir att utslaget främst får betydelse för den enskilda parten, medan samma problem kan uppstå gång på gång i andra fall.

DET FINNS FLERA exempel på överklagandeförbud som fortsatt användas mot enskilda trots att de redan konstaterats vara olagliga i domstol. I fallet Matilda mot Ystads kommun underkände till

exempel Kammarrätten i Göteborg ett överklagandeförbud i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), som hade hindrat en ung kvinna från att utmana ett beslut som innebar att hon inte fick träffa sina tvångsomhändertagna syskon. Trots det finns överklagandeförbud kvar i lagen än i dag – och har fortsatt tillämpas av andra kommuner (se faktaruta på s. 14).

Det finns till och med exempel på fall där överklagandeförbud förblivit giltiga trots att de underkänts av en prejudikatinstans (se Warnling Conradsson, Domstolsprövning av förvaltningsbeslut [2021] s. 127–130).

Ett drygt decennium efter den senaste grundlagsutredningen – och efter att Sverige hade fällts av Europadomstolen igen i fallet Karin Andersson m.fl. mot Sverige (se faktaruta nedan) – stod det klart att systemet behövde ses över på nytt. ■

DOMAR MOT SVERIGE OM RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING

→ Europadomstolen har hittills fällt Sverige ett tiotal gånger för brott mot rätten till domstolsprövning. Det motsvarar mer än en sjättedel av alla fällningar mot Sverige. En stor del av domarna handlar om brister i möjligheterna att överklaga olika myndighetsbeslut. Här är några av fallen.

1982 I fallet *Sporrong och Lönnroth mot Sverige* (1982) hade klagandenas fastigheter på Norrmalm i Stockholm hotats av expropriation under flera år, eftersom staden hade planer på att bygga en ny viadukt i området. Expropriationstillståndet gick inte att överklaga, trots att det gjorde det mycket svårt för klagandena att förvalta och sälja sina fastigheter. Sverige fälldes för brott mot artikel 6.1.

1987 I fallet *Pudas mot Sverige* (1987) hade länsstyrelsen i Norrbotten beslutat att dra in klagandens trafikstillstånd, eftersom den hellre ville att lokala persontransporter skulle tillhandahållas av Länsstrafiken i Norrbotten AB. Beslutet kunde inte överklagas till domstol. Sverige fälldes för brott mot artikel 6.1.

1990 I fallen *Allan Jacobsson mot Sverige* (nr 1) (1989), *Mats Jacobsson mot Sverige* (1990) och *Skärby mot Sverige* (1990) hade klagandena nekats rätten att bygga på sina fastigheter. Besluten kunde inte överklagas till domstol. Sverige fälldes för brott mot artikel 6.1 i samtliga fall.

2009 I fallet *Mendel mot Sverige* (2009) hade Arbetsförmedlingen i Malmö beslutat att stänga av klaganden från ett arbetsmarknadsprogram på grund av påstådd misskötsel. Det ledde till att hon förlorade sin aktivitetsersättning och därmed sin inkomst. Beslutet gick inte att överklaga till domstol. Sverige fälldes för brott mot artikel 6.1.

2014 I fallet *Karin Andersson m.fl. mot Sverige* (2014) hade regeringen gett Banverket tillstånd att förlänga Bothniabanan på ett sätt som skulle påverka klagandenas fastigheter. Klagandena fick inte rätt till en domstolsprövning av beslutet. Sverige fälldes för brott mot artikel 6.1.

KARL-HENRIK GRINNEMO M.FL. MOT SVERIGE

2023 inleddes en ny process mot Sverige i Europadomstolen.

I fallet *Grinnemo m.fl. mot Sverige* hade ett antal visselblåsare på Karolinska institutet (KI) stämplats som medskyldiga till forskningsfusk efter att ha avslöjat den så kallade Macchiariniaffären, en av Sveriges största medicinska skandaler. Beslutet fick stora konsekvenser för visselblåsarnas forskarkarriärer, men fick inte överklagas. Forskarna fick därmed aldrig försvara sig mot KI:s anklagelser.

Med hjälp av Centrum för rättvisa har forskarna tagit fallet till Europadomstolen, som nu ska pröva om deras rätt till domstolsprövning har överträtts.

– I det här fallet är det uppenbart att forskarna borde ha fått anklagelserna om forskningsfusk prövade inför en oberoende instans. Det är viktigt både för visselblåsarskyddet inom medicinsk forskning och för patientsäkerheten i Sverige att fallet nu prövas av Europadomstolen, säger Alexander Ottosson, jurist på Centrum för rättvisa och ombud för visselblåsarna. ■

Karin och Pär Brodin mot staten

UNDER FÖRSOMMAREN 2019 angreps Karin och Pär Brodins familjegård i Södermanland av granbarkborre – en aggressiv skadeinsekt som förstör granträd och som snabbt kan slå ut hela skogsbestånd om den inte bekämpas i tid.

Paret Brodin försökte ingripa för att skydda sin skog från angreppet – men hindrades av Skogsstyrelsen. Skälet var att Skogsstyrelsen hade beslutat att registrera de drabbade områdena som så kallade "nyckelbiotoper", vilket enligt myndigheten innebar att skogen måste lämnas orörd.

Efter att paret Brodin överklagat kunde två domstolar konstatera att Skogsstyrelsens beslut hade varit olagliga och att de skulle upphävas. Men Högsta förvaltningsdomstolen rev upp domarna och kom fram till att Skogsstyrelsens beslut överhuvud-

taget inte fick överklagas (HFD 2024 ref. 1). De olagliga registreringarna fick därför stå kvar – och paret Brodin fick se på medan stora delar av deras skog förstördes av skadeinsekterna.

MED HJÄLP AV Centrum för rättvisa valde Karin och Pär Brodin att stämma staten och begära skadestånd för överträdelse av deras rättigheter enligt Europakonventionen. Och i en unik dom i april 2025 kunde Stockholms tingsrätt konstatera att staten – genom Högsta förvaltningsdomstolens dom – hade överträtt makarna Brodins rätt till en domstolsprövning (mål nr T 10501-24). Staten dömdes att betala 80 000 kronor i skadestånd till Karin och Pär Brodin.

Domen har överklagats till Svea hovrätt. ■

"Staten dömdes att betala 80 000 kronor i skadestånd."

Matilda mot Ystads kommun

ÅR 2018 BESLUTADE socialnämnden i Ystads kommun att omhänderta Matilda och hennes tre syskon enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) på grund av bristande föräldraomsorg.

När Matilda senare blev myndig och omhändertagandet av henne upphörde begärde hon att få ha mer kontakt med sina yngre syskon än den sporadiska kontakt som kommunen ditintills tillåtit.

MEN KOMMUNEN SA NEJ – och meddelade att beslutet inte kunde överklagas. Enligt lagen gällde nämligen ett överklagandeförbud när kommuner beslutar om umgängesbegränsningar syskon emellan.

Med hjälp av Centrum för rättvisa tog

Matilda strid mot överklagandeförbudet. Hon gjorde gällande att kommunens beslut stred mot hennes rätt till respekt för familjelivet enligt Europakonventionen och att hon därför hade rätt att få en domstolsprövning av beslutet. Och efter en process i två instanser fick hon till slut rätt. I en principiellt viktig dom slog Kammarrätten i Göteborg fast att överklagandeförbudet i LVU var olagligt.

"Förbudet mot att överklaga beslut om umgängesbegränsningar strider mot de rättigheter som garanteras av Europakonventionen. Överklagandeförbudet i 41 § LVU ska därför inte gälla", konstaterade kammarrätten i sin dom (mål nr 3616-21).

Trots det finns överklagandeförbudet kvar i lagen än i dag. ■

"Men kommunen sa nej – och meddelade att beslutet inte kunde överklagas."

Nya grundlagsutredningen: en björntjänst för rättvisan

Efter flera decennier av kritik och fällningar av Sverige i Europadomstolen var det återigen dags för självransakan. Under sommaren 2023 tillsattes en utredning för att stärka rätten till domstolsprövning i den svenska grundlagen.

Men utredningen, som presenterades i januari 2025, blev ett misslyckande – och det förslag som lades fram riskerar nu att göra rätten till domstolsprövning en björntjänst.

JUNI 2023 beslutade regeringen att tillsätta en ny grundlagsutredning som skulle se över skyddet för grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen.

En av de frågor som utredningen skulle överväga var om det skulle införas ett grundlagsskydd för rätten till domstolsprövning i Sverige. Regeringen konstaterade att den "något komplexa bild som framträder när det gäller regleringen i Sverige och europarätten" talade för att man på nytt behövde "överväga behovet av att ge rätten till domstolsprövning ett starkare konstitutionellt skydd i Sverige" (dir. 2023:83).

EFTER MER ÄN 70 års motvilja och ett dussintal fällningar i Europadomstolen var ambitionerna nu tydliga. När utredningen presenterades i januari 2025 kunde den, liksom regeringen, konstatera att rätten till domstolsprövning utgjorde en så pass "central rättsstatlig princip" att den nu borde ges "en uttrycklig förankring" i grundlagen (SOU 2025:2 s. 68).

Men där stannade också ambitionerna. När frågan uppstod om hur rättigheten skulle utformas i praktiken, tog utredningen en vändning.

PRECIS SOM I tidigare utredningar – såväl på 1950-talet som 2000-talet – menade

utredningen att den svenska processordningen generellt sett redan fick "anses garantera den rätt till domstolsprövning" som finns i Europakonventionen. Utredningen stannade därför vid att föreslå en bestämmelse i regeringsformen som skulle bli rent symbolisk.

Enligt utredningen skulle bestämmelsen inte innebära någon ändring av gällande rättsläge. Bestämmelsen skulle till exempel inte kunna åberopas för att hindra de överklagandeförbud som finns utspridda i många svenska lagar och förordningar. Utredningen konstaterade till och med att förslaget om en ny grundlagsregel inte skulle få någon påverkan på domstolarnas rättspraxis på området (se faktaruta till höger).

Det uppgavs snarare handla om en principiell "markering" – som riktade sig till lagstiftaren snarare än till medborgarna. (SOU 2025:2 s. 67–74 samt 311–312.)

Något förslag om att upprätta ett starkare grundlagsskydd för rätten till domstolsprövning i Sverige lades alltså inte fram – den här gången heller. I stället föreslogs en bestämmelse som av allt att döma syftade till att cementera det nuvarande rättsläget.

TROTS UPPREPAD KRITIK från Europadomstolen och åtskilliga statliga utredningar

"Utredningen stannade vid att föreslå en grundlagsbestämmelse som skulle bli rent symbolisk."

har Sverige än i dag påtagliga problem när det kommer till att säkerställa rätten till domstolsprövning av olika myndighetsbeslut. Nya fall dyker alltjämt upp, både i Europadomstolen och i de svenska domstolarna.

Så sent som 2023 inledde Europadomstolen en ny process mot Sverige i fallet Grinnemo m.fl. mot Sverige – där ett överklagandeförbud i högskoleförordningen hade hindrat ett antal visseblåsare på Karolinska institutet från att försvara sig mot anklagelser om forskningsfusk (se faktaruta på s. 13).

I augusti 2025 tvingades Högsta förvaltningsdomstolen åsidosätta ett överklagandeförbud i lagen som hindrade taxiföretagaren Anders Andersson från att överklaga ett återkravsbeslut på 150 000 kronor från Arbetsförmedlingen (se faktaruta på s. 22).

Och kort dessförinnan, i fallet Karin och Pär Brodin mot staten, dömdes Sverige i Stockholms tingsrätt för brott mot Europakonventionen, efter att två skogsägare nekats rätten att överklaga ett beslut som hindrade dem från att skydda sin skog mot ett insektsangrepp (se faktaruta på s. 15).

DRYGT 70 ÅR har gått sedan Sverige skrev under Europakonventionen och åtog sig att skydda medborgarnas grundläggande rätt till en domstolsprövning. Och drygt 70 år har gått sedan den svenska regeringen för första gången påstod sig ha gjort tillräckligt för att garantera medborgarna den rätten. Men det stämde inte då – och det stämmer inte nu.

Rätten till domstolsprövning fungerar fortfarande inte i Sverige.

SAMTIDIGT ÄR DET förhållandevis tydligt vad som kan göras för att stärka rätten till domstolsprövning och förbättra enskildas tillgång till rättvisa enligt svensk rätt.

Det handlar framför allt om två saker: att införa ett meningsfullt skydd för rätten till domstolsprövning i grundlagen – och att fasa ut de olagliga överklagandeförbud som alltjämt finns kvar i många svenska författningar. ■

FYRA TVEKSAMMA PREJUDIKAT SOM RISKERAR CEMENTERAS MED NYA FÖRSLAGET

→ I den nya grundlagsutredningen framgår att lagförslaget om en rätt till domstolsprövning inte kommer innebära någon ändring av rättsläget, inklusive "de principer som har utvecklats i praxis". Samtidigt har rättspraxis på senare tid kritiserats för att ha blivit alltmer "njugg" när det gäller rätten att överklaga beslut (se Lavin, FT 2025 s. 87 och 399). Trots att lagen säger att alla beslut får överklagas om de påverkar någon på ett inte obetydligt sätt, har HFD lagt till egna begränsningar i överklaganderätten i sin praxis.

I HFD 2019 ref. 21 hade ett bolag klagat på ett beslut från Försäkringskassan som hade lett till att bolaget förlorade kunder. HFD ansåg dock att det inte spelade någon roll hur bolaget faktiskt drabbats av beslutet, utan konstaterade att överklaganderätten i stället skulle grundas på en "typiserad bedömning". Överklagandet avvisades.

I HFD 2021 ref. 8 hade ett bolag fått ett återkravsbeslut från Arbetsförmedlingen på nästan en halv miljon kronor. Bolaget, som ansåg att beslutet var felaktigt, ville överklaga. Men även i det fallet avslog HFD överklagandet och hänvisade i stället bolaget till att stämma staten. Utöver rättegångskostnader skulle bolaget då även stå risken att behöva betala dröjsmålsränta på det återkrävda beloppet, om bolaget misslyckades.

I HFD 2022 ref. 31 hade Arbetsförmedlingen beslutat att avregistrera en arbetssökande, vilket ledde till att han förlorade sin a-kassa. Trots att beslutet hade påverkat klaganden menade HFD att konsekvenserna låg utanför myndighetens "uppdrag och ansvar". Överklagandet avvisades.

I HFD 2024 ref. 1 hade två skogsägare överklagat ett beslut från Skogsstyrelsen som kraftigt påverkade deras möjligheter att sköta om sin skog (se faktaruta på s. 15). HFD ansåg att beslutets konsekvenser låg utanför myndighetens "uppdrag och ansvar" och avvisade deras överklagande.

Den domstolspraxis som växt fram under senare år – och som nu riskerar att cementeras – kan ifrågasättas ur ett Europakonventionsperspektiv. I vissa fall har bedömningarna rentav ansetts oförenliga med rätten till domstolsprövning enligt Europakonventionen (se faktaruta på s. 15). ■

CENTRUM FÖR RÄTTVISAS REMISSYTTRANDE ÖVER GRUNDLAGSUTREDNINGEN

→ Flera tunga remissinstanser riktade kritik mot utredningens förslag i olika delar. Även Centrum för rättvisa ställde sig negativt till förslaget.

I REMISSYTTRANDET konstaterar Centrum för rättvisa att stiftelsen delar utredningens uppfattning om att rätten till domstolsprövning bör grundlagsfästas i Sverige – men att utredningens förslag riskerar att bli verkningslöst. I värsta fall kan förslaget till och med riskera att bli kontraproduktivt, och undergräva rätten till domstolsprövning.

– Utredningen har lämnat ett tandlöst förslag i den kanske mest angelägna frågan som utredningen haft att ta ställning till, det vill säga rätten till domstolsprövning. Sverige har haft stora problem att säkerställa just rätten till domstolsprövning och en stark grundlagsbestämmelse hade kunnat vara ett stort steg i rätt riktning. Här behövs omtag, sa Fredrik Bergman Evans, chef för Centrum för rättvisa, i ett pressmeddelande.

CENTRUM FÖR RÄTTVISAS uppfattning är att en ny grundlagsbestämmelse, för att bli meningsfull, måste utformas som en individuell rättighet med en självständig innebörd. En sådan ny grundlagsbestämmelse bör utgå från rätten till domstolsprövning enligt artikel 6.1 i Europakonventionen, men med viss anpassning efter svenska förhållanden.

Som ett alternativ till utredningens förslag föreslår Centrum för rättvisa att 2 kap. 11 § regeringsformen kompletteras med en bestämmelse som uttryckligen stadgar att var och en har rätt att få en domstolsprövning om det föreligger tvist gällande hans eller hennes rättigheter eller skyldigheter.

En sådan bestämmelse hade tagit höjd för Europakonventionens krav samtidigt som den hade markerat att rättstillämpande myndigheter och domstolar som utgångspunkt kan förlita sig på svenska konstitutionella normer, snarare än regler på europeisk nivå. ■

”En stark grundlagsbestämmelse hade kunnat vara ett stort steg i rätt riktning.”

Fredrik Bergman Evans, chef för Centrum för rättvisa

Lagarna som stänger dörren till rättvisan

I stället för att stärka rätten till domstolsprövning valde 2025 års grundlagsutredning att föreslå en bestämmelse som cementerar dagens ordning.

Men dagens ordning fungerar inte. En ny granskning från Centrum för rättvisa visar att hundratals svenska lagar och förordningar kan strida mot rätten till domstolsprövning enligt Europakonventionen.

DEN NYA GRUNDLAGSUTREDNINGEN sällar sig till en rad historiska utredningar som var och en, av olika skäl, slagit fast att svensk rätt inte behöver anpassas för att stärka medborgarnas rätt till domstolsprövning av myndighetsbeslut. Trots upprepad kritik både från Europadomstolen och svenska forskare menar grundlagsutredningen att det saknas generella problem med rätten till domstolsprövning i Sverige.

I viss mån går den nya grundlagsutredningen till och med längre än sina föregångare. Till skillnad från utredningarna på 1950-, 1970-, och 2010-talet föreslår den nya utredningen nu en grundlagsbestämmelse som – snarare än att stärka rätten till domstolsprövning – skulle fungera som en "kodifiering av gällande rätt" (SOU 2025:2 s. 69). Med andra ord: en cementering av dagens rättsläge.

Frågan är då vad som egentligen skulle cementeras, om utredningens förslag genomfördes.

VID FÖRSTA ANBLICK ser problemet inte särskilt stort ut. I förvaltningslagen finns en huvudregel som innebär att alla myndighetsbeslut får överklagas om de "kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt". Regeln ger uttryck för en generös överklaganderätt som inte bara ligger i linje med Europakonventionens krav, utan till och med kan anses gå längre än vad konventionen förutsätter.

Problemet är att huvudregeln har urholkats av undantag. Det handlar delvis om undantag som Högsta förvaltningsdomstolen etablerat i sin praxis under senare år, som begränsar tillämpningsområdet för regeln mer än vad som framgår av lagen (se s. 17). Men det handlar också i stor utsträckning om lagstadgade undantagsregler i olika specialförfattningar – så kallade överklagandeförbud – som utsläcker överklaganderätten enligt förvaltningslagen och sätter rätten till domstolsprövning ur spel inom stora sjok av den offentliga förvaltningen.

Trots en generös huvudregel begränsas alltså rätten till domstolsprövning kraftigt av undantag i praxis och speciallagar med överklagandeförbud: överklagandeförbud av den typ som hindrade Ulla och Hans Andersson från att ta strid för sin dotter Therese (se s. 11), eller 20-åriga Matilda från att överklaga när kommunen beslutade att hon inte fick umgås mer med sina syskon (se s. 14).

PRECIS SOM I TIDIGARE utredningar konstaterar den nya grundlagsutredningen att svensk rätt innehåller "ett stort antal" överklagandeförbud som begränsar rätten till domstolsprövning (SOU 2025:2 s. 69). Någon fullständig bild av problemet framgår däremot inte av utredningen. Tidigare initiativ för att kartlägga omfattningen av de problematiska förbuden har lagts ner, eftersom de har ansetts vara för många

och för svåra att urskilja (se s. 12).

För att undersöka den verkliga omfattningen av problemet har Centrum för rättvisa nu gjort det som regeringar och statliga utredningar under åren har avstått från att göra – men som de borde ha gjort: Att söka igenom den svenska författningssamlingen och kartlägga överklagandeförbuden som kan stå i strid med rätten till domstolsprövning enligt Europadomstolen.

Och resultatet är dystert.

ALLT SOM ALLT FINNER vi inte mindre än 494 potentiellt olagliga överklagandeförbud i gällande svenska lagar och förordningar. 494 författningar som hindrar vanliga, rättssökande människor i Sverige från att ta strid mot myndighetsbeslut och få en oberoende prövning av sina rättigheter. 494 författningar som kan stå i strid med en av de mest grundläggande rättssäkerhetsgarantierna i Europakonventionen: rätten till domstolsprövning.

De 494 lagarna och förordningarna spänner över ett brett fält och reglerar allt från familjerelationer (som föräldrabalken) till frågor om vård och omsorg (som abortlagen) och förfogandet över privat egendom (som plan- och bygglagen och jaktlagen). En stor andel av författningarna reglerar beslut om olika typer av bidrag, sociala insatser och statsstöd – beslut som tidigare inte har ansetts motivera en rätt till domstolsprövning, men som i allt högre grad anses göra det i dag.

I en del fall handlar det om att vissa typer av beslut inte får överklagas, så kallade partiella överklagandeförbud. I andra fall uppställer författningarna totala överklagandeförbud, som träffar alla beslut som kan fattas med stöd av författningen. I samtliga fall handlar det dock om begränsningar av rätten till domstolsprövning som kan stå i strid med Europakonventionen, utifrån de kriterier som Europadomstolen och svenska domstolar ställt upp i sin praxis.

I flera fall står det till och med redan klart att överklagandeförbudet strider mot Europakonventionen. Mer än ett dussin överklagandeförbud har redan underkänts i domstol – ibland flera gånger – utan att lagtexten därefter har ändrats.

Sammanlagt finner vi alltså 494 lagar och förordningar som kan stå i strid med grundläggande rättsstatsprinciper, som stänger vanligt folk ute från domstolarna – och som nu riskerar att legitimeras i den svenska grundlagen.

Här är listan. ■

494

Så många svenska lagar och förordningar kan stå i strid med rätten till domstolsprövning enligt Europakonventionen, visar Centrum för rättvisas granskning.

ARBETSLIV

- 001** Lag (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt, 7 §
- 002** Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, 47 b, 49, 52 och 53 §§
- 003** Lag (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, 18 §
- 004** Lag (1991:1047) om sjuklön, 28 §
- 005** Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, 10 kap. 5 §
- 006** Lag (1997:239) om arbetslöshetskassor, 95 §
- 007** Förordning (1989:548) om tillstånd för anställning på fartyg, 8 a §
- 008** Tjänstledighetsförordning (1984:111), 16 §
- 009** Förordning (1976:1021) om statliga kollektivavtal, m.m., 7 a §
- 010** Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program, 39 a §
- 011** Förordning (2003:623) om arbetsplatsintroduktion, 8 §
- 012** Förordning (2007:414) om jobb- och utvecklingsgaranti, 22 a §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 12 mars 2018 (mål nr 10035-17).

- 013** Förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar, 16 a §
- 014** Förordning (1976:504) om inkomstgarantier för konstnärer, 10 §
- 015** Förordning (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktad rehabiliteringsstöd för återgång i arbete, 22 §
- 016** Förordning (2015:500) om resebidrag, 16 §
- 017** Förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, 29 §
- 018** Förordning (1980:631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program eller arbetslivsinriktad rehabilitering m.m., 8 §
- 019** Förordning (2007:913) med instruktion för Arbetsmiljöverket, 17 §

- 020** Förordning (2009:955) om statsbidrag till vissa juridiska personer som tillhandahåller meningsfull sysselsättning till personer med psykisk funktionsnedsättning, 21 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 10 januari 2022 (mål nr 32156-21).

- 021** Förordning (2015:848) om statsbidrag för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser i syfte att påskynda nyanlända invandrades etablering på arbetsmarknaden, 14 §
- 022** Förordning (2018:1404) om statsbidrag till arbetsmarknadens parter för att främja kunskapsutbyte och samverkan med myndigheter i syfte att motverka brott och andra regelöverträdelser i arbetslivet, 17 §

- 023** Förordning (2022:807) om statlig ersättning för arbete i etableringsjobb, 38 §

- 024** Förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, 58 §

ANDERS ANDERSSON MOT ARBETSFÖRMEDLINGEN

→ I oktober 2021 fick taxiföretagaren Anders Andersson hem ett kravbrev från Arbetsförmedlingen på 150 000 kronor. Myndigheten hade beslutat att återkräva ett stöd som hans firma beviljats för två av sina anställda, eftersom firman påstods ha tillämpat fel löneutbetalningsmetod. Anders ansåg att bedömningen var fel och ville överklaga beslutet – men hindrades av ett överklagandeförbud. Med hjälp av Centrum för rättvisa tog han strid mot förbudet, och i en dom i augusti 2025 konstaterade HFD att förbudet stred mot Europakonventionen (HFD 2025 ref. 43). ■

- 025** Förordning (2018:43) om stöd för nystartsjobb, 40 §
- 026** Förordning (2018:42) om särskilt anställningsstöd, 41 §
- 027** Förordning (2022:812) om förmedlingsinsatser, 14 §

BOSTAD OCH FASTIGHET

- 028** Bostadsrättslag (1991:614), 11 kap. 3 §
- 029** Hyresförhandlingslag (1978:304), 31 §
- 030** Jordabalk (1970:994), 12 kap. 70 §
- 031** Lag (2006:378) om lägenhetsregister, 25 §
- 032** Plan- och bygglag (2010:900), 13 kap. 2 och 4 §§
- 033** Förordning (1996:1190) om överlåtelse av statens fasta egendom, m.m., 24 §
- 034** Förordning (2009:28) om synemän vid jordbruksarrende, 7 §
- 035** Förordning (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar, 12 §
- 036** Förordning (1993:528) om statliga myndigheters lokalförsörjning, 11 §
- 037** Förordning (1994:598) om pantbrevsregister, 16 §
- 038** Förordning (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande, 10 §
- 039** Förordning (2018:158) om bidrag till åtgärder mot radon i småhus, 11 §

- 040** Förordning (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden, 19 §

- 041** Förordning (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer, 20 §
- 042** Förordning (2016:881) om statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande, 27 §
- 043** Förordning (2019:676) om stöd till byggemaskiner, 17 §
- 044** Förordning (2007:159) om investeringsstöd till äldre bostäder m.m., 16 §

EKONOMI OCH FINANS

- 045** Fastighetsmäklarlag (2021:516), 5 kap. 1 §
- 046** Försäkringsrörelselag (2010:2043), 21 kap. 1 §
- 047** Konkurslag (1987:672), 7 kap. 29 §
- 048** Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument, 8 kap. 1 §
- 049** Lag (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m., 20 §
- 050** Lag (1996:1006) om viss finansiell verksamhet, 24 §
- 051** Lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument, 10 kap. 1 §
- 052** Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, 17 kap. 1 §
- 053** Lag (2004:46) om värdepappersfonder, 14 kap. 1 §
- 054** Lag (2007:528) om värdepappersmarknaden, 26 kap. 1 §
- 055** Lag (2010:751) om betaltjänster, 8 kap. 26 § och 9 kap. 11 §
- 056** Lag (2011:755) om elektroniska pengar, 5 kap. 26 §
- 057** Lag (2012:735) med kompletterande bestämmelser till EU:s blankningsförordning, 15 §
- 058** Lag (2013:561) om förvaltning av alternativa investeringsfonder, 16 kap. 1 §
- 059** Lag (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och om stabilitetsfonden, 4 kap. 4 §
- 060** Lag (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter, 8 kap. 1 §
- 061** Lag (2016:429) om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision, 19 §
- 062** Lag (2019:1215) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om värdepapperisering, 4 kap. 1 §
- 063** Lag (2019:277) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om transparens i transaktioner för värdepappersfinansiering och om återanvändning, 4 kap. 1 §
- 064** Lag (2019:742) om tjänstepensionsföretag, 17 kap. 1 §
- 065** Lag (2020:548) om omställningsstöd, 27 §
- 066** Lag (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering, 4 kap. 1 §
- 067** Lag (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt), 10 kap. 1 §
- 068** Lag (2022:739) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter, 7 kap. 1 §
- 069** Lag (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar, 39 §

- 070** Lag (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal, 8 kap. 1 §

- 071** Lag (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar, 6 kap. 11 §
- 072** Lag (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar, 4 kap. 1 §
- 073** Lag (2024:1278) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om digital operativ motståndskraft för finanssektorn, 5 kap. 1–2 §§
- 074** Pantbankslag (1995:1000), 34 §
- 075** Revisorslag (2001:883), 36 §
- 076** Utsökningsbalk (1981:774), 18 kap. 5 §
- 077** Lag (2018:1219) om försäkringsdistribution, 10 kap. 1 §
- 078** Förordning (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, 10 §
- 079** Förordning (2017:667) om registrering av verkliga huvudmän, 5 kap. 5 §
- 080** Förordning (1993:1138) om hantering av statliga fordringar, 20 §
- 081** Förordning (2025:671) om Centrala studiestödsnämndens hantering av vissa borgenärsuppgifter, 6 §
- 082** Förordning (2005:746) om investeringsgaranti, 10 §
- 083** Förordning (2007:656) om exportkreditgaranti, 12 §
- 084** Förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala utvecklingspolitiken, 14 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 25 september 2024 (mål nr 1586-24).

- 085** Förordning (2011:211) om utlåning och garantier, 27 §
- 086** Förordning (2024:102) om särskilda exportkreditgarantier för Ukraina, 21 §
- 087** Förordning (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster, 16 §

ENERGI OCH INFRASTRUKTUR

- 088** Ellag (1997:857), 13 kap. 7 §
- 089** Fjärrvärmelag (2008:263), 54 §
- 090** Postlag (2010:1045), 4 kap. 22 §
- 091** Lag (2022:482) om elektronisk kommunikation, 15 kap. 4 §
- 092** Lag (1995:1649) om byggande av järnväg, 5 kap. 2 §
- 093** Lag (2010:601) om ursprungsgarantier för el, 21 §
- 094** Lag (2011:1200) om elcertifikat, 8 kap. 4 §
- 095** Lag (2019:152) med kompletterande bestämmelser till EU:s hamntjänstförordning, 8 §
- 096** Elsäkerhetsförordning (2017:218), 44 §
- 097** Förordning (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet, 18 §
- 098** Förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el, 5 §
- 099** Förordning (2014:347) om energikartläggning i stora företag, 11 §

- 100** Förordning (2015:213) om lån till nätföretag för att underlätta anslutning av förnybar elproduktion, 14 §
- 101** Förordning (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden, 39 §
- 102** Förordning (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till utdelning av post varannan dag, 18 §
- 103** Förordning (2023:241) om det nationella elsystemet, 30 §
- 104** Förordning (2012:873) om beredskapslagring av olja, 30 §
- 105** Förordning (2012:970) om certifiering av vissa tjänster på energiområdet, 6 §
- 106** Förordning (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter, 58 §
- 107** Förordning (2015:307) om ersättning för skyddsutrustning och installation av skyddsutrustning i järnvägens kommunikationssystem, 12 §
- 108** Förordning (2016:899) om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi, 17 §
- 109** Förordning (2016:836) om elbusspremie, 18 §
- 110** Förordning (2009:689) om statligt stöd till solceller, 18 §
- 111** Förordning (2009:1577) om statligt stöd till energikartläggning, 19 §
- 112** Förordning (2012:39) om offentlig medfinansiering av projekt för utbyggnad av it-infrastruktur, 13 §
- 113** Förordning (1989:891) om statsbidrag till enskild väghållning, 30 §
- 114** Förordning (2008:761) om stöd till forskning och utveckling samt innovation inom energiområdet, 26 §
- 115** Förordning (2018:1300) om statligt stöd för driftsäkra och robusta posttjänster och elektroniska kommunikationer, 19 §
- 116** Förordning (2018:20) om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet, 31 §
- 117** Förordning (2019:525) om statligt stöd för installation av laddningspunkter för elfordon, 24 §
- 118** Förordning (2019:556) om statligt stöd för bättre vattenhushållning, 20 §
- 119** Förordning (2020:266) om statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur, 21 §
- 120** Förordning (2020:577) om statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabbaddning av elfordon, 22 §
- 121** Förordning (2020:750) om statligt stöd till vissa miljöfordon, 22 §
- 122** Förordning (2021:975) om statligt stöd för bättre mobil uppkoppling för resenärer i fjärrtågstrafik, 19 §
- 123** Förordning (2022:225) om statligt stöd till produktion av viss biogas, 20 §
- 124** Förordning (2025:753) om statsbidrag till enskild väghållning, 45 §

MATILDA MOT YSTADS KOMMUN

→ När Ystads kommun avslog 20-åriga Matildas begäran om att få ha mer umgänge med sina tvångsomhändertagna småsyskon fick hon beskedet att hon inte kunde överklaga beslutet. Skälet var ett överklagandeförbud i 41 § i lagen om vård av unga (LVU). Med hjälp av Centrum för rättvisa utmanade hon överklagandeförbudet, och efter en process i två instanser kunde Kammarrätten i Göteborg konstatera att förbudet stred mot Europakonventionen (mål nr 3616-21). Samma bedömning har också gjorts i tre andra domstolsavgöranden – men förbudet finns ändå kvar i lagboken. ■

FAMILJ OCH ARV

- 125** Begravningslag (1990:1144), 11 kap. 8 §
- 126** Föräldrabalk (1949:381), 6 kap. 17 a § och 20 kap. 4 §
- 127** Lag (1963:583) om avveckling av fideikommiss, 19 §
- 128** Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 41 §
- 129** Lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 14 §
- 130** Lag (2021:401) om Allmänna arvsfonden, 6 kap. 1 §
- 131** Lag (2022:948) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen, 10–11 §§
- 132** Äktenskapsbalk (1987:230), 15 kap. 5 §
- 133** Förordning (2009:264) om hindersprövning för vigsel inför svensk vigselförrättare utomlands, 8 §
- 134** Förordning (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptionsammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade, 14 §
- 135** Begravningsförordning (1990:1147), 59 §

FÖRSVAR, KRIG OCH KRIGSFARA

- 136** Förfogandelag (1978:262), 40 §
- 137** Lag (1992:1300) om krigsmateriel, 38 §
- 138** Lag (1992:1402) om undanförelse och förstöring, 20 §
- 139** Oljekrislag (1975:197), 8 §
- 140** Ransoneringslag (1978:268), 24 och 40 §§

- 141** Förordning (2019:1176) om undantag från prövning av oredlighet i forskning inom det försvars- och säkerhetspolitiska området, 4 §
- 142** Hemvärnsförordning (1997:146), 6 §
- 143** Förordning (2013:880) om statsbidrag till organisationer som stöder veteransoldater och deras anhöriga, 15 §
- 144** Förordning (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov, 29 §
- 145** Förordning (2024:1333) med instruktion för Försvarsmakten, 70 §

KLIMAT OCH MILJÖ

- 146** Fjärrkylelag (2022:332), 11 §
- 147** Lag (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader, 19 §
- 148** Lag (2025:606) om tillhandahållande och användning av hållbara flygbränslen, 20 §
- 149** Minerallag (1991:45), 16 kap. 2 och 5 §§
- 150** Lag (2025:95) om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport, 14 §
- 151** Lag (2013:849) om EU-miljömärket, 5 §
- 152** Förordning (2021:1002) om nedskräpningsavgifter, 35 §
- 153** Förordning (2023:132) om producentansvar för bilar, 37 §
- 154** Naturgasförordning (2006:1043), 36 §
- 155** Förordning (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar, 11 §
- 156** Förordning (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag, 12 §
- 157** Förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar, 28 §
- 158** Förordning (2017:1319) om statligt stöd till åtgärder som bidrar till industrins klimatställning, 21 §
- 159** Förordning (1994:246) om ersättning för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylolyckan, 5 §
- 160** Förordning (2020:1202) om stöd för gröna och trygga samhällen, 26 §
- 161** Förordning (2022:1469) om statlig medfinansiering för åtgärder inom det nationella programmet för Fonden för en rättvis omställning, 43 §
- 162** Förordning (2025:655) om stöd till åtgärder för minskade utsläpp av kväveföreningar i jordbruket, 28 §
- 163** Förordning (2024:626) om statligt stöd till avskiljning, transport och geologisk lagring av koldioxid med biogent ursprung, 45 §
- 164** Förordning (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt, 16 §

JORDBRUK, DJUR OCH NATUR

- 165** Jaktlag (1987:259), 54 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Kammarrätten i Göteborg den 3 maj 2022 (mål nr 1222-22). Har även underkänts i ett tiotal andra förvaltningsdomstolsavgöranden.

- 166** Lag (1981:533) om fiskevårdsområden, 39 §
- 167** Lag (1984:983) om ensamrätt till bärgning, 5 §
- 168** Lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård, 8 kap. 11 §
- 169** Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen, 6 kap. 6 §
- 170** Förordning (2009:1397) om veterinär service av allmänt ekonomiskt intresse, 7 §
- 171** Jaktförordning (1987:905), 58 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Högsta förvaltningsdomstolen den 18 juni 2018 (HFD 2018 ref. 46). Har även underkänts i ett tiotal andra förvaltningsdomstolsavgöranden.

- 172** Förordning (1996:93) om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige, 24 §
- 173** Förordning (2021:12) om vissa bidrag ur viltvårdsfonden, 25 §
- 174** Förordning (2009:1396) om stöd till företag med avlägset belägen djurhållning för vissa veterinärkostnader, 10 §
- 175** Förordning (2024:439) om statligt stöd för köp av testutrustning för funktionstest av lantbruksprutor, 21 §
- 176** Förordning (2017:872) om vattendelegationer, 17 §
- 177** Förordning (2022:1826) om EU:s gemensamma jordbrukspolitik, 13 kap. 7 §
- 178** Förordning (1980:896) om viltvårdsområden, 6 §
- 179** Förordning (2010:1879) om stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket, 16 §
- 180** Förordning (2012:31) om stöd till insatser på skogsområdet, 20 §
- 181** Förordning (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, 47 §
- 182** Förordning (1998:1343) om stöd till fiskevården, 7 a §
- 183** Förordning (2017:1254) om statligt stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn för viltskador och förebyggande av viltskador, 9 §
- 184** Förordning (2022:1461) om stöd från Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden, 5 kap. 14 §
- 185** Förordning (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald, 36 §
- 186** Förordning (2025:27) om statligt stöd för att aveckla minkuppfödning, 30 §
- 187** Förordning (1998:928) om bygge- och fiskeavgifter, 12 §

KULTUR, IDROTT OCH FRITID

- 188** Kulturmiljölag (1988:950), 2 kap. 25 § och 5 kap. 15 §
- 189** Radio- och tv-lag (2010:696), 20 kap. 6 §
- 190** Förordning (1962:652) om Sveriges författarfond, 19 §
- 191** Förordning (1996:1605) om individuell visningsersättning, 5 §

- 192** Förordning (1998:1387) om fonogramersättning, 7 §
193 Förordning (1982:600) om Sveriges bildkonstnärnsfond, 6 §
194 Förordning (1998:200) om statliga utställningsgarantier, 14 §
195 Förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, 14 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Högsta förvaltningsdomstolen den 9 oktober 2019 (HFD 2019 ref. 43).

- 196** Förordning (2007:1193) med instruktion för Nämnden för hemslöjdsfrågor, 10 §
197 Förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler, 14 §
198 Förordning (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, 41 §
199 Förordning (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet, 24 §
200 Förordning (2007:1368) om statsbidrag till enskilda arkiv, 8 §
201 Förordning (2007:1435) om statsbidrag till internationellt utbyte och samarbete på litteraturområdet, 11 §
202 Förordning (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan, 11 §
203 Förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer, 20 §
204 Förordning (2011:317) om statsbidrag till nyskapande kultur, 17 §
205 Förordning (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer, 33 §
206 Förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet, 18 §
207 Förordning (2014:108) om statsbidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet, 16 §
208 Förordning (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler, 26 §
209 Förordning (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete, 15 §
210 Förordning (2019:1269) om statsbidrag till konstnärer, 31 §
211 Förordning (2020:337) om statsbidrag till aktörer inom bildkonst, form och konsthantverk, 24 §
212 Förordning (2024:1344) om statsbidrag till vissa organisationer som stöder värnpliktigas fritid och rekreation, 18 §
213 Förordning (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsförmedlande insatser, 17 §
214 Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, 23 §
215 Förordning (2011:1565) om statsbidrag till kostnader för vård av kulturhistoriskt värdefulla fartyg, 15 §

- 216** Förordning (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål, 19 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 30 mars 2023 (mål nr 622-23).

- 217** Förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter, 19 §
218 Förordning (2016:989) om statsbidrag till film, 30 §
219 Förordning (2023:740) om mediestöd, 40 §

MEDICIN OCH FORSKNING

- 220** Biobankslag (2023:38), 8 kap. 7 §
221 Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m., 8 kap. 1 §
222 Lag (2023:281) om Rättsmedicinalverkets hantering av humanbiologiskt material, 11 §
223 Smittskyddslag (2004:168), 8 kap. 1 §
224 Lag (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning, 21 §
225 Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket, 22 §
226 Förordning (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, 14 §
227 Förordning (2009:1024) med instruktion för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, 23 §
228 Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet, 28 §
229 Förordning (2014:1578) med instruktion för Skolforskningsinstitutet, 12 §
230 Förordning (2022:1378) om avgifter för forskningsinfrastruktur, 5 §
231 Förordning (2021:631) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter, 6 kap. 1 §
232 Förordning (2021:371) med instruktion för Nordiska Afrikainstitutet, 13 §
233 Förordning (2015:456) om statsbidrag till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska medicinska och sociala skador av tobak och nikotin eller verksamhet mot överdrivet spelande, 20 §
234 Förordning (2006:93) om statsbidrag till verksamhet inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar, 23 §
235 Förordning (2018:596) om statsbidrag till regionala och lokala ideella organisationer vars verksamhet är inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar, 24 §
236 Förordning (2015:208) om stöd till forskning och utveckling samt innovation, 25 §
237 Förordning (2017:195) om stöd till forskning och utveckling samt innovation inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande, 20 §
238 Förordning (2017:721) om stöd till forsknings- och utvecklingsprojekt inom förorenade områden, 15 §
239 Förordning (2020:1015) om statligt stöd till forskning och utveckling inom rymdområdet, 20 §

- 240** Förordning (2007:1115) med instruktion för Rymdstyrelsen, 10 §

NÄRINGS LIV OCH FÖRETAG

- 241** Konkurrenslag (2008:579), 7 kap. 1 §
242 Lag (1984:533) om arbetsställesnummer m.m., 7 §
243 Lag (2016:1306) med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning, 6 kap. 1 §
244 Lag (2018:1653) om företagsnamn, 3 kap. 20 §
245 Spellag (2018:1138), 20 kap. 2 §
246 Förordning (2008:1080) om inteckningsbrevsregister, 23 §
247 Rennäringsförordning (1993:384), 36 §
248 Förordning (1982:517) om beredskapsersättning, beredskapslån och beredskapsgaranti, 31 §
249 Förordning (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket, 14 §
250 Förordning (2001:1194) om statsbidrag till kooperativ utveckling, m.m., 13 §
251 Förordning (2020:268) om statsbidrag för utveckling av branschvalidering, 16 §
252 Förordning (2008:1272) om Swedfund International AB:s stöd till små och medelstora svenska företags investeringar i Swedfunds samarbetsländer, 11 §
253 Förordning (2022:1467) om statligt stöd till regionala investeringar, 54 §
254 Förordning (2025:262) om statligt stöd för att öka beredskapen inom primärproduktionen, 42 §
255 Förordning (2025:727) om statligt stöd för innovationsverksamhet inom holdingbolag vid universitet och högskolor, 19 §
256 Förordning (2022:1468) om statligt stöd för att regionalt främja företag, 37 §

ORDNING OCH SÄKERHET

- 257** Lag (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol, 10 §
258 Lag (1983:1097) med vissa bestämmelser om larmanläggningar m.m., 12 §
259 Lag (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler, 10 §
260 Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, 25 §
261 Lag (2006:545) om skyddsrum, 9 kap. 2 §
262 Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap, 6 kap. 2 §
263 Lag (2008:717) om signalspaning i försvarsundermåttelseverksamhet, 13 §
264 Lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och regioner, 10 §
265 Lag (2018:1974) om säkerhetskontroll vid Sametingets offentliga sammanträden, 10 §
266 Ordningsslag (1993:1617), 2 kap. 28 § och 3 kap. 26–27 §§
267 Säkerhetsskyddsförordning (2021:955), 8 kap. 13 §

KENT ÖSTERGÅRD MOT RISE

→ Kent Östergård har varit certifierad energiexpert i tio år, med tunga uppdrag för bland annat Stockholms stad och regeringsdepartement. Men när han i november 2019 skulle förnya sin yrkescertifiering hos det statligt ägda bolaget RISE fick han oväntat avslag.

RISE:s beslut innebar i praktiken ett yrkesförbud för Kent Östergård. Men när han ville överklaga beslutet fick han höra att det inte var möjligt. Utgångspunkten i Sverige är nämligen att statligt beslutsfattande som lämnats över till bolag bara får överklagas om det finns särskilt lagstöd – vilket inte fanns i Kent Östergårds fall.

Med hjälp av Centrum för rättvisa lämnade Kent Östergård in ett överklagande till förvaltningsrätten och argumenterade för att RISE:s beslut måste kunna överklagas med stöd av Europakonventionen. Och efter en två år lång process fick Kent Östergård rätt. Förvaltningsrätten konstaterade att det skulle strida mot konventionen om beslutet inte kunde domstolsprövas.

Men RISE överklagade domen vidare till kammarrätten – som ett år senare valde att undanröja avgörandet. Till skillnad från förvaltningsrätten ansåg kammarrätten att möjligheten att certifieras som energiexpert inte är en rättighet enligt svensk rätt och att det därför inte finns någon rätt till domstolsprövning av beslutet. "Det känns väldigt tungt. Det här blir spiken i kistan för mitt företag", sa Kent Östergård i samband med domen.

Kent Östergårds fall är bara ett av många exempel på hur även "implicita" överklagandeförbud kan hindra enskilda från att få en domstolsprövning. Sådana överklagandeförbud har inte omfattats av granskningen – och mörkertalet kan alltså antas vara betydande. ■

268 Förordning (2006:519) om särskilt personsäkerhetsarbete m.m., 15 §

269 Förordning (2016:1264) om ersättning för kostnader i samband med vissa identitetskontroller vid transporter som utförs med buss, tåg eller passagerarfartyg till Sverige från en annan stat, 11 §

270 Förordning (1988:842) om ersättning och belöning åt den som hjälper polisen, 13 §

271 Förordning (2021:846) om förvaltning av fonden för inre säkerhet och instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik, 11 §

272 Förordning (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället, 23 §

273 Förordning (2020:246) om statligt stöd för kulturevenemang som har ställts in eller skjutits upp med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19, 17 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 3 april 2024 (mål nr 8663-23).

274 Förordning (2022:1810) om statsbidrag för etablering av anläggningar för nykterhetskontroller, 18 §

275 Förordning (2024:664) om stöd till åtgärder för cybersäkerhet inom näringsliv, teknik och forskning, 23 §

276 Förordning (2025:718) om statsbidrag till säkerhetshöjande åtgärder i skolväsendet, 21 §

PERSONLIG INTEGRITET

277 Brottsdatalog (2018:1177), 7 kap. 4 §

278 Domstolsdatalog (2015:728), 20 §

279 Lag (1991:483) om fingerade personuppgifter, 10 §

280 Lag (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter, 11 §

281 Lag (2018:1698) om domstolarnas behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, 14 §

282 Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, 7 kap. 5 §

283 Lag (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter, 8 kap. 4 §

284 Lag (2021:1171) om behandling av personuppgifter vid Försvarmakten, 7 kap. 4 §

285 Lag (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt, 7 kap. 4 §

286 Lag (2022:818) om den offentliga sektorns tillgänglighet av data, 5 kap. 4 §

287 Patientdatalog (2008:355), 10 kap. 2 §

288 Förordning (2003:247) om behandling av personuppgifter i Statistiska centralbyråns undersökning om förtroendevalda i kommuner och landsting 2003, 10 §

289 Förordning (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten, 27 §

POLITIK, RÄTTSKIPNING OCH SAMHÄLLE

290 Brottsbalk (1962:700), 38 kap. 13 §

291 Lag (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, 26 §

292 Lag (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande, 5 kap. 5 §

293 Lag (2021:77) om säkerhetskontroll på frivårdskontor, 12 §

294 Lag (2025:520) om internationell verkställighet i brottmål, 7 kap. 5 och 9 §§

295 Strafftidslag (2018:1251), 25 §

296 Tullbefogenhetslag (2024:710), 6 kap. 12 § och 7 kap. 12 §

297 Diskrimineringslag (2008:567), 4 kap. 6 §

298 Folkbokföringslag (1991:481), 38–39 §

299 Lag (1972:625) om statligt stöd till politiska partier, 13 §

300 Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trosamfund, 5 §

301 Lag (2001:99) om den officiella statistiken, 24 §

302 Lag (2009:1058) om förtursförklaring i domstol, 2 §

303 Lag (2013:353) med instruktion för Partibidragsnämnden, 17 §

304 Lag (2022:1697) om samordningsnummer, 5 kap. 1 §

305 Lag (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård, 5 §

306 Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, 5 kap. 9 §

307 Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, 4 kap. 12 § och 7 kap. 25 §

308 Offentlighets- och sekretesslag (2009:400), 6 kap. 7 §

309 Förordning (2004:1319) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m., 3 §

310 Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet, 66 §

311 Förordning (2007:831) med instruktion för Statens ansvarsnämnd, 16 §

312 Förordning (1981:1311) om reglering av offentliga funktionärs rätt till gottgörelse för rättegångskostnad i vissa mål, 6 §

313 Förordning (2006:1226) om Post- och Inrikes Tidningar, 14 §

314 Inskrivningsförordning (2000:309), 24 §

315 Förordning (2014:115) med instruktion för utrikesrepresentationen, 4 kap. 6 §

316 Avgiftsförordning (1992:191), 14 och 24 § §

317 Förordning (1982:29) om avgifter för konsulärt bistånd, 3 §

318 Förordning (1987:14) om avgifter för bistånd av Utrikesdepartementet i ärenden om kvarlåtenskap utomlands, 5 §

319 Förordning (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna, 9 §

320 Förordning (1997:691) om avgifter vid utlandsmyndigheterna, 11 §

321 Förordning (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten, 15 §

322 Förordning (2019:502) med instruktion för Migrationsverket, 21 §

323 Förordning (2018:2098) om garantier för utvecklingssamarbete, 14 §

324 Förordning (2014:1374) om förvaltning av fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt, 36 §

ULLA OCH HANS ANDERSSON MOT SKATTEVERKET

→ Hösten 2024 avslöjade SVT:s *Uppdrag granskning* hur Ulla och Hans Anderssons dotter Therese under flera år hade hållits gömd på hemlig ort av sin förvaltare. Det hela hade möjliggjorts av att Skatteverket hade beslutat om skyddad folkbokföring för Therese – ett beslut som senare visade sig vara grundlöst. Men när föräldrarna försökte ta strid för sin dotter och överklaga till domstol blev de avvisade, eftersom de saknar överklaganderätt enligt folkbokföringslagen. Med hjälp av Centrum för rättvisa har de nu tagit fallet vidare till högre instans. ■

325 Förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet, 21 §

326 Förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet, 15 §

327 Förordning (2025:744) om brottsofferfond, 22 §

328 Förordning (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter, 14 §

329 Förordning (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt, 19 §

330 Förordning (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land, 6 §

331 Förordning (1984:936) om bidrag till flyktingar för kostnader för anhörigas resor till Sverige, 6 §

332 Förordning (2015:152) med instruktion för Svenska institutet, 15 §

333 Förordning (2025:269) med instruktion för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), 27 §

334 Förordning (2021:853) om förvaltning av asyl-, migrations- och integrationsfonden, 11 §

335 Förordning (2012:872) om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag, 24 §

336 Förordning (2002:989) om statligt stöd för verksamhet som förebygger och motverkar diskriminering, 8 §

337 Förordning (2022:1379) om förvaltning av program för vissa EU-fonder, 4 kap. 11 §

338 Förordning (2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck, 18 §

339 Förordning (2010:21) om statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken, 19 §

340 Förordning (2019:1282) om statsbidrag för förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism, 21 §

341 Förordning (2019:474) om statsbidrag för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet, 15 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 10 juni 2021 (mål nr 13159-20).

342 Förordning (2021:227) om statsbidrag för insatser som främjar mötesplatser för unga hbtqi-personer, 19 §

343 Förordning (2021:950) om statsbidrag för information och rådgivning om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, 20 §

344 Förordning (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete, 26 §

345 Förordning (2024:1026) med instruktion för Folke Bernadotteakademien, 15 §

346 Förordning (2024:152) om statsbidrag till vissa organisationer inom det civila samhället som arbetar med volontärsamordning, 24 §

347 Förordning (2024:199) om statsbidrag för att öka engagemanget inom det civila samhället, 25 §

348 Förordning (2025:119) om statsbidrag till försöksverksamhet med oberoende barnombud, 27 §

349 Förordning (2025:669) om statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område, 23 §

350 Förordning (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans, 17 §

351 Förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl., 19 §

352 Förordning (2016:1283) om statligt stöd genom nationellt utvecklingsbolag, 12 §

353 Förordning (2023:168) om statsbidrag för kvinnors och flickors organisering, 41 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Göteborg den 4 december 2023 (mål nr 12935-23).

SKOLA OCH UTBILDNING

- 354** Skollag (2010:800), 28 kap. 18 §
- 355** Förordning (2001:167) om bidrag till fartygsförlagd utbildning, 7 §
- 356** Förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten, 33 §
- 357** Förordning (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet, 23 §
- 358** Förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare, 17 §
- 359** Förordning (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor, 10 §
- 360** Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan, 8 kap. 1 §
- 361** Förordning (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem, 4 kap. 2 §
- 362** Förordning (2011:398) om särskild utbildning med judiska studier i grundskolan, 13 §
- 363** Förordning (2014:1105) om utbildning till polisman, 14 §
- 364** Högskoleförordning (1993:100), 12 kap. 3 §
- 365** Studiestödsförordning (2000:655), 6 kap. 14 §
- 366** Gymnasieförordning (2010:2039), 14 kap. 1 §
- 367** Förordning (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning, 20 §
- 368** Förordning (2008:793) om försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning och statsbidrag för sådan utbildning, 10 §
- 369** Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, 7 kap. 9 §
- 370** Förordning (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan, 19 §
- 371** Förordning (2011:355) om försöksverksamhet med riksrekryterande spetsutbildning i grundskolans högre årskurser och statsbidrag för sådan utbildning, 14 §
- 372** Förordning (2010:184) med instruktion för Luftfartsverket, 18 §
- 373** Förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen, 27 §
- 374** Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, 26 §
- 375** Förordning (1998:1636) om vissa statsbidrag för utveckling av skolväsendet, 16 §
- 376** Förordning (2008:756) om statsbidrag för handledarutbildning, 11 §
- 377** Förordning (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd, 10 §
- 378** Förordning (2011:192) om statsbidrag för entreprenörskap i skolan, 14 §
- 379** Förordning (2011:538) om utbildning och statsbidrag för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige, 11 §
- 380** Förordning (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk, 14 §
- 381** Förordning (2012:144) om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen, 13 §

KARL-HENRIK GRINNEMO M.FL. MOT KAROLINSKA INSTITUTET

→ När forskarna Karl-Henrik Grinnemo, Oscar Simonson och Matthias Corbascio avslöjade den så kallade Macchiarini-skandalen på Karolinska institutet (KI), svarade KI genom att anklaga forskarna själva för forskningsfusk. KI:s beslut hotade att förstöra forskarnas karriärer – men enligt ett överklagandeförbud i högskoleförordningen fick de inte gå till domstol för att försvara sig mot anklagelserna. Med hjälp av Centrum för rättvisa har forskarna nu inlett en process mot Sverige i Europadomstolen för brott mot rätten till domstolsprövning. ■

- 382** Förordning (2012:992) om statsbidrag för arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan, 10 §
- 383** Förordning (2012:993) om statsbidrag för utbildning i svenska för invandrare, 12 §
- 384** Förordning (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan, 11 §
- 385** Förordning (2014:144) om statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid, 14 §
- 386** Förordning (2014:47) om statsbidrag för undervisning under skollov, 14 §
- 387** Förordning (2016:100) om statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare, 21 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 12 januari 2022 (mål nr 32666-21). Har även underkänts i fem andra förvaltningsdomstolsavgöranden.

- 388** Förordning (2014:854) om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år och statsbidrag för sådan utbildning, 12 kap. 1 §
- 389** Förordning (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare, 12 §
- 390** Förordning (2017:622) om statsbidrag för gymnasieskolans introduktionsprogram, 14 §

- 391** Förordning (2018:49) om statsbidrag för stärkt kunskapsutveckling, 14 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 28 april 2023 (mål nr 6664-23). Har även underkänts i fem andra förvaltningsdomstolsavgöranden.

- 392** Förordning (2019:1288) om statsbidrag till skolvårdsmän som inrättar karriärsteg för lärare, 26 §
- 393** Förordning (2019:518) om statsbidrag för fjärrundervisning, 14 §
- 394** Förordning (2019:551) om statsbidrag för anställning av lärarassistenter, 14 §
- 395** Förordning (2021:316) om statsbidrag till huvudmän för förskoleklasser och grundskolor med socioekonomiska utmaningar, 15 §
- 396** Förordning (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare, 26 §
- 397** Förordning (2023:179) om statsbidrag för personalkostnader för skolsociala team, 21 §
- 398** Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, 16 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Linköping den 20 februari 2023 (mål nr 267-23).

- 399** Förordning (2023:889) om statsbidrag för införande av ämnesbetyg, 16 §
- 400** Förordning (2024:1340) om statsbidrag för personalkostnader i akutskolor, 19 §
- 401** Förordning (2024:1341) om statsbidrag för personalförstärkning, 23 §
- 402** Förordning (2024:56) om statsbidrag för handledare i språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling, 19 §
- 403** Förordning (2024:62) om statsbidrag för inköp av litteratur, 18 §
- 404** Förordning (2024:675) om riksrekryterande spetsutbildning i högstadiet i grundskolan och statsbidrag för sådan utbildning, 25 §
- 405** Förordning (2024:677) om statsbidrag för riksrekryterande spetsutbildning i matematik eller naturvetenskapliga, teknikvetenskapliga, samhällsvetenskapliga eller humanistiska ämnen i gymnasieskolan, 14 §
- 406** Förordning (2025:359) om statsbidrag för fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk, 21 §
- 407** Förordning (2025:49) om statsbidrag för försöksverksamhet med språkstärkande insatser under skollov, 24 §
- 408** Förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet, 14 §
- 409** Förordning (2010:2040) om försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan, 17 §
- 410** Förordning (2011:7) om dansarutbildning, 38 §

- 411** Förordning (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram, 10 §

- 412** Förordning (2010:718) om stipendier för studieavgiftsskyldiga studenter, 10 §
- 413** Förordning (2000:523) om statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område, 5 §
- 414** Förordning (2023:86) om statsbidrag för inköp av läroböcker och lärarhandledningar, 19 §
- 415** Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning, 48 §
- 416** Förordning (2007:1345) om statsbidrag vid vissa studier för personer med funktionsnedsättning, 13 §
- 417** Förordning (2007:1347) om statsbidrag vid vissa studier i samiska, 14 §

TRAFIK OCH TRANSPORT

- 418** Containerlag (1980:152), 11 §
- 419** Fordonslag (2002:574), 5 kap. 6 §
- 420** Klampningslag (2024:1089), 18 §
- 421** Körkortslag (1998:488), 8 kap. 2 §
- 422** Lag (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall, 10 §
- 423** Lag (1998:493) om trafikskolor, 8 §
- 424** Lag (2004:1167) om vägtransportledare, 15 §
- 425** Lag (2006:263) om transport av farligt gods, 17 §
- 426** Lag (2007:1157) om yrkesförarkompetens, 12 kap. 1 §
- 427** Lag (2009:121) om utbildning till förare av mopeder, snöskotrar och terränghjulingar, 10 §
- 428** Lag (2014:52) om infrastrukturavgifter på väg, 17 §
- 429** Lag (2021:626) om förarbevis för vattenskotter, 31 §
- 430** Lag (2024:172) om infrastrukturavgifter på väg, 53 §
- 431** Lag (2024:960) om infrastruktur för alternativa drivmedel, 14 §
- 432** Lag (1978:234) om nämnder för vissa trafikfrågor, 6 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Högsta förvaltningsdomstolen den 26 maj 2016 (HFD 2016 ref. 41).

- 433** Luftfartslag (2010:500), 12 kap. 5 §
- 434** Taxitrafiklag (2012:211), 6 kap. 2 §
- 435** Trafikskadelag (1975:1410), 35 §
- 436** Yrkestrafiklag (2012:210), 6 kap. 2 §
- 437** Förordning (2021:318) om statligt stöd till forskning och utveckling samt innovation inom transportområdet, 21 §
- 438** Förordning (2022:107) om statligt stöd till regionala elektrifieringspiloter för tunga transporter, 24 §
- 439** Förordning (2024:685) om investeringsstöd för överflyttning av godstransporter till järnväg och sjöfart, 29 §
- 440** Förordning (2018:1867) om miljökompensation för överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart, 25 §
- 441** Förordning (2018:675) om miljökompensation för godstransporter på järnväg, 18 §

- 442** Förordning (2019:383) om fordons registrering och användning, 14 kap. 1 §
- 443** Förordning (2017:309) om försöksverksamhet med automatiserade fordon, 12 §
- 444** Förordning (2024:458) om förarbehörighet i försöksverksamhet med att köra tung lastbil med alternativa bränslen, 12 §
- 445** Förordning (2024:627) om skrotningspremie till privatpersoner vid köp eller leasing av elbil, 22 §
- 446** Vägtrafikdataförordning (2019:382), 7 kap. 5 §
- 447** Förordning (1993:185) om arbetsförhållanden vid vissa internationella vägtransporter, 33 §
- 448** Förordning (2004:865) om kör- och vilotider samt färdskrivare, m.m., 10 kap. 14 §
- 449** Förordning (2025:219) om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport, 25 §
- 450** Yrkestrafikförordning (2012:237), 6 kap. 15 §
- 451** Förordning (1990:1080) om tillfälliga bilförbud, 23–24 §§
- 452** Förordning (1998:786) om internationella vägtransporter inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), 8 §
- 453** Förordning (1987:899) om statliga parkeringsplatser, 11 §
- 454** Förordning (2022:469) om utstationering av förare inom vägtransportsektorn, 24 §
- 455** Järnvägsmarknadsförordning (2022:416), 7 kap. 8 §
- 456** Trafikförordning (1998:1276), 15 kap. 2 §
- 457** Vägmarkesförordning (2007:90), 9 kap. 3 §
- 458** Förordning (2006:421) om säkerhet i vägtunnlar, 34 §

VAROR OCH TJÄNSTER

- 459** Lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, 25 §
- 460** Lag (2008:112) om ekodesign, 25 §
- 461** Lag (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel, 27 §
- 462** Lag (2011:579) om leksakers säkerhet, 33 §
- 463** Lag (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet, 41 §
- 464** Paketreselag (2018:1217), 6 kap. 3 §
- 465** Produktsäkerhetslag (2004:451), 44 §
- 466** Förordning (2022:1360) om kreditgaranti för att säkra tillgången av råvaror, 9 §
- 467** Resegarantiförordning (2018:1340), 17 §
- 468** Förordning (2018:1500) om stöd för åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin, 33 §
- 469** Förordning (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service, 47 §
- 470** Förordning (2016:98) om fritidsbåtar och vattenskotrar, 16 §
- 471** Förordning (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden, 37 §
- 472** Förordning (1986:255) om pristillägg på renkött, 5 §

VÅRD OCH OMSORG

- 473** Lag (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall, 9 §
- 474** Lag (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall, 15 §
- 475** Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, 9 kap. 1 §
- 476** Socialtjänstlag (2025:400), 35 kap. 2 §
- 477** Abortlag (1974:595), 7 §
- 478** Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, 44 §
- 479** Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, 33 §
- 480** Lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, 18 §
- 481** Patientsäkerhetslag (2010:659), 10 kap. 13 a §
- 482** Steriliseringslag (1975:580), 4 §
- 483** Patientsäkerhetsförordning (2010:1369), 8 kap. 3 §
- 484** Förordning (2013:80) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse, 20 §
- 485** Förordning (1996:1357) om statlig ersättning för hälso- och sjukvård till asylsökande, 12 §
- 486** Förordning (2022:291) om tillfälligt statsbidrag till ideella organisationer för kvalitetshöjande åtgärder på skyddade boenden, 22 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 28 maj 2024 (mål nr 1758-24).

- 487** Förordning (2011:1151) om statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående, 18 §
- 488** Förordning (2012:316) om statsbidrag för viss verksamhet på funktionshindersområdet, 19 §
- 489** Förordning (2015:553) om statsbidrag till informasjonsverksamhet som rör psykisk ohälsa och psykiska funktionsnedsättningar, 22 §
- 490** Förordning (2024:941) om statsbidrag till ideella organisationer som främjar organiserad samverkan inom området psykisk hälsa och suicidprevention, 19 §
- 491** Förordning (2023:434) om statsbidrag till vissa organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig till människor i socialt särskilt utsatta situationer, 19 §
- 492** Förordning (2011:1062) om statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området m.m., 19 §

→ Underkändes som oförenlig med Europakonventionen av Förvaltningsrätten i Stockholm den 7 juni 2019 (mål nr 2936-19).

- 493** Förordning (2018:1633) om försäkringsmedicinska utredningar, 24 §
- 494** Förordning (2017:799) om försvarsinspektören för hälsa och miljöns tillsyn över hälso- och sjukvården, tandvården och smittskyddet, 27 §

SÅ GICK GRANSKNINGEN TILL

→ Granskningen bygger på en utredning som bedrivits av jurister på Centrum för rättvisa under 2025. Utredningen innefattade tre steg:

I ETT FÖRSTA STEG upprättades en bruttolista över överklagandeförbud i svenska lagar och förordningar, genom sökningar i Regeringskansliets rättsdatabaser (beta.rkrattsbaser.gov.se) efter termer som normalt används för att formulera överklagandeförbud i svensk rätt (t.ex. "får inte överklagas", "talan får ej föras" och "endast följande beslut får överklagas"). Efter en genomgång av resultatlistan exkluderades:

1. Förbud riktade mot allmänna parter (t.ex. kommuner och myndigheter), som inte omfattas av artikel 6 i Europakonventionen.
2. Förbud som stadgar att beslut inte får överklagas "före omprövning" eller till högre domstolsinstans, samt regler som anger att beslut får överklagas till en särskild nämnd i stället för domstol.

Resultatlistan innefattade därmed uttryckliga och reella överklagandeförbud riktade mot enskilda. Implicita överklagandeförbud, som i vissa fall kan utläsas motsatsvis ur bestämmelser som anger vilka beslut som *får* överklagas, omfattades dock inte. I praktiken kan det alltså finnas fler olagliga överklagandeförbud än vad som framgår av resultatlistan.

I ETT ANDRA STEG analyserades samtliga överklagandeförbud i resultatlistan utifrån de kriterier som ställts upp i Europadomstolens praxis avseende artikel 6 i Europakonventionen (se s. 8). Från resultatlistan exkluderades överklagandeförbud som:

1. Avser beslut som inte på rimliga grunder kan anses aktualisera *en rättighet eller skyldighet enligt nationell rätt*. Med rättighet och skyldighet enligt nationell rätt avses inte bara grundläggande fri- och rättigheter, utan varje anspråk som kan grundas på en nationell, rättslig norm. Överklagandeförbud som uppenbart tar sikte på rent skönsmässigt beslutsfattande utan definierade rättsliga kriterier (t.ex. förbudet mot att överklaga beslut om prisutdelning enligt förordningen [2002:1091] om litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne) exkluderades dock.
2. Avser rättigheter eller skyldigheter som inte anses vara av *civil karaktär*. Bedömningen utgick från en presumtion om att en given rättighet eller skyldighet är av civil karaktär (se t.ex. HFD 2019 ref. 10). Överklagandeförbud inom vissa rättsområden som i Europadomstolens praxis har ansetts falla utanför tillämpningsområdet för artikel 6 exkluderades dock, däribland förbud inom området för skatter och avgifter (se bl.a. *Ferrazzini v. Italy* [GC]); migrationsrätt och medborgarskap (se bl.a. *Maaouia v. France* [GC]); vissa politiska rättigheter, t.ex. rätten att rösta och ställa upp i val (se bl.a. *Pierre-Bloch v. France*); samt vissa offentliga anställningar (efter tillämpning av *Eskelinen-testet*, se *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* [GC]).

Överklagandeförbud som rör icke-slutliga beslut i ett ärende, t.ex. interimistiska beslut och förelägganden, har inte kategoriskt exkluderats från resultatlistan, eftersom det framgår av Europadomstolens praxis att artikel 6 kan vara tillämplig även för sådana beslut (se bl.a. *Micallef v. Malta* [GC]).

I ETT TREDJE STEG kategoriserades de återstående överklagandeförbuden under olika sakområden (t.ex. "Familj och arv" eller "Arbetsliv"). Slutligen samkördes resultatlistan med inhämtade avgöranden från rättsdatabasen JP Infontet för att identifiera överklagandeförbud som redan har åsidosatts i förvaltningsdomstol. ■

AVSLUTNING

Dags att städa upp i lagboken – och stärka rättsstaten på riktigt

SVERIGE ÄR PÅ det hela taget en stark rättsstat. Vi har jämförelsevis låg korruption, vederhäftiga myndigheter och ett välutvecklat skydd för medborgarnas individuella fri- och rättigheter. Oftast behandlas medborgarna rättvist och korrekt av myndigheterna.

Men ibland blir det fel. Även i de starkaste rättsstaterna kommer misstag, slarv och oegentligheter då och då att uppstå i den offentliga maktutövningen. Och även om det handlar om undantag snarare än regel, kan det få förödande konsekvenser för de som berörs: vanliga människor som plötsligt kan få se sina familjerelationer förstörda, sina inkomster gå upp i rök, sin egendom konfiskerad, sina drömmar krossade eller sina rättigheter annullerade. Människor som Ulla och Hans Andersson, Matilda, Kent Östergård, Karin och Pär Brodin, Anders Andersson, Karl-Henrik Grinnemo och hyresrättsinnehavarna i Östberga.

Därför är det centralt att grundläggande rättsstatsprinciper upprätthålls: för att den offentliga maktutövningen ska kunna granskas och ifrågasättas, så att fel och oegentligheter kan rättas till.

UNDER DE SENASTE åren har ett antal olika initiativ tagits för att stärka den svenska rättsstaten – från förslag om att stärka skyddet för demokratin och domstolarnas oberoende (prop. 2024/25:165) till att stärka domarnas rättsställning (SOU 2025:56) och skyddet för individuella fri- och rättigheter, som aborträtten (SOU 2025:2) eller äganderätten (Dir. 2025:70). Alla sådana initiativ är naturligtvis att välkomna. Men det är alltså inte där skon klämmer som mest.

Det är rätten att få en oberoende domstolsprövning av myndighetsbeslut som fortfarande inte fungerar som den ska i Sverige. Det är rätten till domstolsprövning som ofta leder till att Sverige fällt i Europa-

domstolen för mänskliga rättigheter. Det är rätten till domstolsprövning som aldrig fått ett tydligt erkännande i svensk grundlag. Det är rätten till domstolsprövning som urholkats av hundratals tveksamma lagar och förordningar som stänger dörren till domstolarna. Det är rätten till domstolsprövning som behöver få ett bättre skydd i Sverige.

För utan en stark och välfungerande rätt till domstolsprövning av myndighetsbeslut blir övriga rättsstatsgarantier i stort sett meningslösa. Vilken roll spelar det att domstolarna är oberoende, om dörren till domstolarna ändå står stängd när de behövs som mest? Och vilken roll spelar det att aborträtten och egendomsskyddet stärks på pappret – om det ändå inte går att utmana Socialstyrelsens beslut om nekad abort, eller hävda sin äganderätt mot Skogsstyrelsen i domstol? Det förstärkta rättsstatsbygget riskerar att bli ett hus byggt på murken grund.

DET ÄR TYDLIGT vad som måste göras – och vad som borde ha gjorts för länge sedan:

1. De hundratals olagliga överklagandeförbuden i svensk lag måste fasas ut en gång för alla.

2. Rätten till domstolsprövning måste få ett tydligt och effektivt skydd i den svenska grundlagen – inte bara som en "symbolisk markering", utan som en verklig och utkrävbar rättighet som vanliga människor kan lita på.

Om vi verkligen vill stärka rättsstaten är det här vi bör börja – här, där de verkliga problemen finns. ■

90 KONTO SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Oberoende av stat och intressegrupper – men beroende av dig

Ge en gåva

Centrum för rättvisa tar inte betalt av de människor vi hjälper. Vi tar inte heller emot bidrag från stat, kommun, politiska partier eller intresseorganisationer. I stället finansieras vår verksamhet helt av frivilliga gåvor och bidrag från enskilda.

Din gåva – stor eller liten – gör det möjligt för oss att hjälpa fler människor att försvara sina grundläggande fri- och rättigheter mot myndigheterna.